

אם היתה בתש"ח תערוכה שגרמה ריגוש לכל צופיה, היתה זו תערוכת היחיד של אסד עזי במוסיאון רמתן לאמנות ישראליה. התערוכה דפיה והותה תערוכה ראשונה של צייר ררווי כמוסיאון ישראלי.

נושא התערוכה היה פורטרט עצמי, שהיה יותר פירוט הרקע התרבותי שממנו שואב האמן, מאשר פירוט תיאורו הפיסי גרידא. הרקע היה אכן עשיר ומרשים. כבן העירייה שפרעם, גדל עזי כשהוא מוקף בתרבויות רבות — אסלאם, נצרות ויהדות (שאותה למד בבית-הספר התיכון ובאוניברסיטות), מלבד דתו הדרוויית. מכאן — העושר הצורני והרוחני, המשקף רבדייתנות רבים. במיוחד ניכרת בו השפעתם של גדולי אמנות המאה ה-20, בין היתר — אנרי מאטיס, ז'אן דובופה, אלן דייוויד וג'וסף ג'ולנס. הקומפוזיציות שלו עשירות בסמלים, בדימויים ובסיגנינות, בצבע וכרש. המאבק הנפשי ניכר בשכבות-הצבע הרבות, והחיפושים הבלתי-ינלאים שערך כהן. אין זה מפלאי שילונה פירש שר בחר בו, יחד עם כמה צעירים נוספים, לייצג את ישראל בביאנלה בוונציה ב-1986.

אסד עזי מסמל את השלום וההרמוניה, היכולים לשרוד בין היהדות, הנצרות, האסלאם והדרוויזם.

האחראי לחשיפת האמן כגדולה מיה לאומי היה מאיר אהרן רזנסון, מנהל, מייסד והוגה רעיון הקמת מוסיאון-רמתן לאמנות ישראלית. המוסיאון הויה פריצת-דרך באמנות הישראלית, כש בירת תבניות קפואות, ומתן מקום לכיטוי אמנים שהמייסד המרסיאלי התעלם מהם לחלוטין ב-10 השנים האחרונות. בחירתו של אהרונסון כאסד עזי, כמו מבאקו להקמת המוסיאון — ראויים גם הם לציון מיוחד.

אמנות ישראל בתש"ח נראתה כנתונה במילכוד. די היה להכניס ברשימת האמנים הצעירים שנולדו אחרי 1948, ושהציגו בתערוכת היוקרה צבע טר במוסיאון ישראל ותל-אביב — כרי להבחין שצבת המייסד, שקיבעה בצמרת אמנים מרגרה ו' ומטה — לא רפתה עדיין. רק חלק מאמני צבע טר הצליחו לעבור את החסימה באמנות ישראל ב-10 השנים האחרונות.

שינויים שחלו במיקום הפונקציונרי במייסד המוסיאוני החלו נותנים במעט את אותותיהם. כך, אחרי שנים שבהן התאפשר לחיות במוסיאונים ובגלריות-היוקרה באמנים-מטעם, היה בצבע טרי גם טעם של טריות. אמנים צעירים, שעבודותיהם נראו מבטיחות, ואף מקיימות, היו רינה בהנאג'ר, ראובן זהבי, דיתי אלמוג, ורדה גרינר, אתי יעקובי, דורית יעקובי, יעקוב מישורי. מעל לכולם בלטו מאיר פיצ'הדזה וישה צירינסקי.

פיצ'הדזה, יליד ברית-המועצות, פילס לו את דרכו לצמרת מחוץ לקבוצת הכוחניות. הודות לייחודו האמנותי, מקוריותו הבלתי-ינלאית ושפת-הציור הטהורה שלו, יכולת-כיטוי מתמצית בשימוש חופשי במעבר מסיגנון לסיגנון, כשהמהות נשאר אחת: צירת אמנות משובחת.

צירינסקי, שחרף שמו הרוסי הוא יליד צרפת, שבה חונך, מכיא לאמנות הישראלית מה שכה חסר לה, ולא באשמתה: רקע של תרבות אירופית, שימוש בחומר ובצבע ככלי לביטוי רעיונות, הלכירוח, השוורים במיתוסים רחוקים-קרובים. אצילות יצירתו מתבטאת במינימליזציה של אמצעים וצבעוניות, ובמכסימליזציה של עושר רוחני.

שני אמנים צעירים אלה, שאינם דווקא צברים, בשילוב אסד עזי הצבר — יכולים לסגור מעגל ולהוות ביחד שלב נוסף בהתפתחות אמנות ישראלית מקומית, שמקומה בתרבות הבינלאומית.

אזי אצרי, תעלים תחת

ואהרן יעקבשווילי. ההצלחה האירה להם פנים גם בחו"ל, ומקווים שתאשר השתתפותם באולימפיאדה בסיאול. קבוצת מתאגרפים אחרת מישראל נטעה לתחרויות בדרום-אפריקה, בניגוד לחכם שהוטל עליה מטעם התאחדות-האיגרוף הבינלאומית בשל מדיניות-האפרטהייד. השתתפות שלושם המתאגרפים באולימפיאדה בסיאול מותנית בהחלטת ההתאחדות בעניין זה, למרות שהשלושה האלה לא השתתפו כלל בנסייעה האסורה לדרום-אפריקה.

האחים דן ורן נורמן הם סיפור-ההצלחה בתחום השיט, ונביאים מתחום זה מבטיחים שהם יביאו את שם ישראל למקום מכובד ברשימת-האומות.

סיפורות

נבואותיהם של חווייה-שחורות שבין המו"לים, אנשים כלאב ברש ממסדה, התגשמו, ושנת תש"ח לא היתה משמחת ביותר למי שמפקקים על הבינוס של הספר ונקלעו לקשיי-ינולות. ה"בוס" הגדול של השנה הקודמת לא חזר. הקניית-מכירות חוזר לרמה הקודמת, או אף למטה ממנה, ההתאוששות הקלה, שהסתמנה בשבוע הספר פקדה את סיפרי המתנות, המילונים והאנציקלופריות, לא את הספרות היפה. זו חזרה לשיגרת (השוממה לרוב) של המוספים הספרותיים. לאווירה הכללית תרמו גם ירידתה מן המיקרע של תוכניתו של ירון לונדון, טוף ציטום, וכן היאלמותם המוגנית של צמד התאומים הסיאמיים של הספרות הישראלית, עמוס עוז וא"ב יהושע, שלרומאנים החדשים שלהם יצטרכו, כנראה, להמתין עוד שנה.

בהיעדרם של רבייהמכר המתוכננים להיות רבייהמכר, היתה זו שעתם של החריגים ויוצאי-הרופן. שעתם ואולי שנתם היפה ביותר. משוחררים מן הלחצים התקציביים והפוליטיים שמגלבים מוגף תמיד על התיאטרונים המסוכסדים, התמקדה הפרחה הישראלית האיכותית של השנה במבט לאחור, שהוא גם מבט פנימה. חרף כל ההבדלים העצומים שבין ספרים כמו את והב בסופה לעמוס קינן, רוסן רוס' של מאיר שליו זרידהעט וענת הזמר לחיים באר, רב המשותף לשלושתם. שלושתם נכתבו בידי בני-דור, בני-דור יותר מאשר יחידים (אגב, לא בני אותו דור!) המבקשים לבחון דורות: אם את דורם שלהם, אם דורות שקדמו להם, במבט לאחור. גם המסר של השלושה אינו שונה כל-יך. הוא פסימי ומנבא-אחרית, מבוסס על אנאליזה מפוכחת, חסרת-אשליות, ולפעמים גם כלמים ומעצורים, של התחלות דווקא.

הביקורת דיברה בהקשר זה על שיברון חלומות, עשיית חשך בנות עם העבר, ואף על דריכה במקום, השפעות זרות וחיקויים. אבל איש לא ניסה להכחיש שמקומם של שלושת הספרים הוא מקום אמיתי, מקומי — שבמידה מסוימת חדל להיות מקומי. גם בכך אין ההבדלים משמעותיים בין נהלל של שלו, תל-אביב של קינן ועולם הרבנות הצבאית של חיים באר, שביקורת בלתי-נדיבה ביקשה לתלוש מעל ראשו את שרידי הנוצות שנתרו עליו מסיפרו הקודם — היום הצגה מצליחה בקאמר. עמוס קינן, לעומת זאת, זכה — בראשונה בקאריירה שלו — בהתייחסות עניינית רצינית ליצירתו הבלתי-עיתונאית (אסף עינבר' בפרוזה).

בתחום השירה היתה השנה אפורה כשק, וזאת — בלי כל כוונה להמעיט בערך הישגיהם המצטברים של משוררים לש. שפרה, מאיה בזראנו, ציפי שחרור, שולמית אפפל, חזי לפקלי, עודד פלד, רוני סומק ואחרים. אם לא כמה שנוסף לה, הצטיינה השנה שחלפה דווקא כמה שנגרע ממנה. חסרונו של יאיר הורביץ, שנפטר דווקא לעת פריחה מחורשת בשירתו, יורגש עוד הרבה זמן.

בלט ספרו המרגש של יורם קניוק, וטרמן. אחר הצלולים והמאופקים בספריו. במסווה של ספר לבני-הנעורים, בחן המספר הוותיק והמצליח (באחרונה) את דמותו, כפי שהיא משקפת בעיניה של בת אידיאלית. בלט גם תירגומו המעולה של אנטון שמאס לטוב בסיפוריו של אמיל ז'ביי, אחייה, סיפור המהווה תרומה למרדף-הספרים העבריים, כמו גם להכרת עולמה של הספרות הערבית הנכתבת כיום בישראל.

את הסנסאציות והסקנדאלים העונתיים סיפקו השנה ביטול פסטיבל-השירה הבינלאומי, בעיקבות אירועי האינתיפאדה והתגובות הסוערות עליו, המחזלים החמורים בתיפקודו של הסניף הישראלי של אירגון-הסופרים הבינלאומי פאן, והפסקת שיתוף-הפעולה בין הוצאות הקיבוץ המאוחד ובחיר הירושלמית, כשמנחם פרי ומנהל כחר יעקוב פחטר מטיחים זה בזה האשמות בלשון שבעבר נהוג היה לכנותה "בלתי-פרלמנטרית". דווקא על רקע זה בולט עוד יותר המיפנה שחל באחרונה בדרכו של המספר הוותיק והמחונן יזר' סמילנסקי (ס. יזר' בשמו הסיפורי). דרך ארוכה מאוד עשה מחבר ימי ציקלו. סיפורי החורשה בניבעה, שירה של חצוץ וחירבת חיזוה עד שהגיע לדפי ריב אלה, שכינס לאחרונה. יוצרו של הגיבור הארולדסצנטי, המהסס, המופנם והאנין פנה לכתובה פולמוסית, מוסרית-פוליטית ישירה, נחרצת. ברשימות קצרות בעיתונו, דבר, לפעמים בנות כמה שורות בלבד, הגיב מי שהיה חבר-כנסת מטעם מפא"י, ולאחר-מכן מטעם רפ"י, תגובות שאינן עשויות להקנות לו אזהרות בקרב ראשי מיפלגתו. תוך כדי הפגנת רגישות-אמן אמיתית, מבטא ס. יזר' של העת האחרונה את כל מה שנתור יפה בארץ-ישראל היפה של תש"ח שלו. בהבינו כי הגיעה עת שבה אייפאשר עוד לפסוח על שתי הסעיפים, לחפש סימטריות דמויות וגונויניניים, או להסתגר בדלת-אמות של פרטיות ויסנתו תחת ס' יזר' בדיאלוג אמיק, אמיתי, יהודי-ישראלי כאחד עם האינתיפאדה. כותרת אחת מרשימותיו, זה לא טרוו. זה עם. מתמצתת כל מה שניתן היה לצפות מאישירוח שאינו עושה שקר בנפשו.

אין זה מיקרה שלאחר שתיקה ממושכת כל כך עוסק ס. יזר' עתה בהתקנה לדפוס של מהדורה חדשה של ימי ציקלו. אם היה איש-שנה בספרות העברית של תש"ח, שלעיתים קרובות מדי התגלתה דווקא בפניה הלא-מצודרות, הנה אין ספק שס' יזר' הוא הראוי לתואר זה.

יזר: דפי ריב

ספורט אוחנה: רגליים באירופה

השנה התאפיינה ברמה נמוכה של הכדורגל הישראלי. נבחרת ישראל נכשלה בתחרויות הקדם-אולימפיות שנערכו באוקיינייה. הפועל תל-אביב זכתה אומנם באליפות הליגה, אך כישלון עסי קניה וראשיה הוביל אותה להתפוררות מחולטת, שהתגברה בימים האחרונים של תש"ח: יחסים מעורערים בין השחקנים להנהלה, אייכולת לעמוד בתשלום משכורות לשחקנים, וחריגות מתקנון התאחדות הכדורגל הישראלי. מכבי תל-אביב, מחזיקת הגביע, שוכתה בגביע. אלוף האלופים ע"ש נחמיה כן-אברהם, זכתה גם ביו"ר תוסס וחדשני בשיטותיו — דני לאופר. תוך תקופה קצרה הוא הצליח לסיים משא ומתן מייגע, ולחתום עם השחקנים על חוזה, תוך שהוא מיטיב להתמודד עם דרישותיהם השונות של שחקניו.

ההצלחה הבולטת ביותר היתה, ללא צל של ספק, מנתחלקו של אלי אוחנה, הכדורגלן הישראלי שכבש במהרה את אירופה ושחרם רבות לקבוצה הבלגית מנכן. גם קבוצות-כדורגל אירופיות אחרות מתעניינות בו באחרונה. הוא איש-השנה בספורט הישראלי, למרות שלא הופיע — כמצופה משחקן ברמתו — למישחקי נבחרת-ישראל באוקיינייה, שכחם היה אולי מסוגל להעניק לנבחרת את הכרטיס לאולימפיאדה.

בתחום הרנוע של הכדורסל הישראלי הצטיינו במיוחד לאבן מרסר, קיין מוגי וחיים זלוטיקמן. שני אירועים שהטביעו את חותמם יותר מכל היו המעבר של מיקי בריקביץ, הכוכב הבינלאומי שגדל עם מכבי תל-אביב, לקבוצת מכבי ראשון-לציון, ופרישתו של מוזטי אראאסטי מהכדורסל הישראלי, שבו היה דמות מפתח מרכזית במשך שנים רבות. גם בכדורסל נחלה נבחרת ישראל כישלונות באלופות-אירופה-לאומות, שנערכה בבולגריה. עמוס מנסדורף הטניסאי המשיך להצטיין כבשנים קודמות. בממדו אליו נחל גילעד בלום הצלחות לא-מבוטלות בזירה הבינלאומית.

אתי אילוז, דב קרמר, דורון שיטרזק ורוגל נחום הם האתלטים הישראליים שהגיעו להישגים מכובדים בתחרויות בינלאומיות ובתחרויות שנערכו בהרדיוסו, אך אף אתלט אחד לא נשלח לייצג את המדינה בסיאול. בשטח האיגרוף הצטיינו יהודה בן-חיים, יעקב שמואל

אזי אצרי, תעלים תחת